

sit illa conditio ignorata, posse fieri voluntariam, vel involuntariam per ignorantiam, si cætera necessaria concurrant, ut in exemplo ibi posito de eo, qui furatur die festo, ignorans esse diem festum, si illa ignorantia sit invincibilis, etiamsi sit concomitans, faciet actum involuntarium, ut tali tempore factum. Unde si illa circumstantia posset aliquo modo aggravare culpam, excusaret hominem ab illa gravitate.

21. *Expeditur quarta difficultas, in n. 4.*

—Ad quartam difficultatem uno verbo dici potest, verum esse totum id quod in ea intenditur, non tamen esse contra dicta: hæc enim ignorantia facit conditionem, seu effectum ignoratum esse voluntarium tantum indirecte et in alio, et ideo servandæ sunt regulæ de huiusmodi voluntario supra tactæ. Itaque si hæc ignorantia sit immediate causa alicujus omissionis ex qua sequitur alius effectus, considerandum est utrum ille effectus sit privativus, qui immediate sequitur ex alia privatione: et tunc ille erit voluntarius in sua causa, si sit sufficienter prævisus; si vero effectus sit positivus, ulterius inquirendum est, an quis teneatur illum vitare, nam tunc erit voluntarius et non alius: quia si quis non tenetur vitare effectum, nihil refert, quod ignoret illum fore consequendum ex priori omissione; imo sicut non tenetur evitare effectum, ita etiam non tenebitur vitare talem ignorantiam prout ad illam terminatur, et consequenter illa ignorantia ut sic, non erit voluntaria, neque consequens, quia neque est volita directe, ut supponitur, neque indirecte, quia non tenetur illam vitare. Si autem actus aliquis positivus sit immediate voluntarius occasione ignorantia, tunc effectus subsequens non est tantum indirecte voluntarius per negationem actus, sed etiam positive voluntarius in alio. Unde oportet ut vel per se sequatur ex priori actu cum sufficienti prævisione, vel certe si per accidens sequitur, necesse est ut homo teneatur illum vitare, alioqui non censeretur volitus, sed permissus. Et ita est intelligenda communis doctrina de ignorantia consequenti.

22. *Ad primum exemplum in eodem num.*—Unde ad illud exemplum de eo, qui vult dare eleemosynam ei, qui se fingit pauperem, dicendum illam actionem dupliciter considerari posse, uno modo ut formaliter est eleemosyna, quæ terminatur ad pauperem, quia pauper est, alio modo ut est efficax ad transferendum dominium in hunc hominem quasi materialiter quatenus talis homo est. Priori modo talis ac-

tio est simpliciter, imo et directe voluntaria, quia formaliter et directe proponitur voluntati objectum eleemosynæ, et in illud directe tendit, et ita illa actio est simpliciter studiosa et honesta, si alias prudenter fiat: posteriori autem modo illa actio non est directe voluntaria, nam ex parte objecti est, quasi virtualiter conditionata, volo dare si pauper est: unde non existente conditione, non consequitur effectus, et ideo etiam ille effectus non est per se ac necessario conjunctus cum tali voluntate, neque cum actione exterius dandi. Quo loco se offerebat amplissima quæstio, quando ignorantia irriter voluntatem, seu contractum: sed hoc pertinet ad alias materias, et ideo observanda est tradita regula in dicta solutione, quod quando ignorantia est de aliqua conditione, quæ virtualiter reddit voluntatem conditionatam, tunc si desit conditio, irriter ob rationem datam, et quia in eo casu talis conditio semper est motivum intrinsecum voluntatis, ut est paupertas in actu eleemosynæ: quando vero conditio non est huiusmodi, sed est motivum extrinsece applicans voluntatem, tunc ignorantia circa talem conditionem non irriter actum.

23. *Ad secundum exemplum.*—Ad aliud exemplum in eadem difficultate positum de ignorantia ebrii, dicendum est, ut illa ignorantia sit consequens respectu alterius effectus subsequenti, non satis esse ut ipsa sequatur ex culpa voluntaria, sed oportere ut ipsa, quatenus potest esse causa, vel conditio ut fiat talis effectus, sit voluntaria et aliquo modo prævisa; nam si hoc sit omnino ignoratum, quamvis ebrietas sit voluntaria materialiter, tamen ut est causa homicidii, est involuntaria, et ideo tunc ignorantia illa facit homicidium involuntarium, quia esto in se sit consequens, tamen ut respicit homicidium, est antecedens: si autem utroque modo sit voluntaria, faciet homicidium voluntarium: atque ita semper est verum ignorantiam consequentem ut sic causare voluntarium.

24. Sed poterat hic ulterius quæri, utrum hæc ignorantia augeat, vel minuat voluntarium: quæ comparatio debet fieri ad actum eundem, vel certe ad subjectum, nam si fiat inter ipsas ignorantias, certum est, quo major fuerit ignorantia, vel magis voluntaria, eo, cæteris paribus, reddere actum magis, vel minus voluntarium: unde ignorantia affectata magis voluntarium facit, quam crassa, et hæc magis, quam negligens communi modo. Si vero fiat comparatio ad actum ex scientia fac-

SECTIO III.

Utrum actualis inconsideratio faciat non voluntarium actum quoad conditionem ignoratam.

De hac quæstione pauca in terminis inveniantur in auctoribus: videntur enim supponere eandem esse rationem de inconsideratione et de ignorantia, quia inconsideratio quædam ignorantia est: habet tamen specialem et non modicam difficultatem, cujus cognitio etiam confert ad intelligendum, quibus modis possit esse ignorantia indirecte voluntaria.

1. *Prima suppositio pro explicatione tituli.*

—Supponendum primo sermonem esse de voluntario perfecto et rationali, nam certum est inconsiderationem actualem necessario excludere voluntarium directum actualem, quia nihil est directe et in se volitum, quin sit eodem modo cognitum, non tantum habitu, sed actu, quia habitus dum non operatur, non movet, neque excitat voluntatem, sed est quasi dormiens: et eadem ratione non satis est, quod præcesserit consideratio, etiam tempore immediate antecedenti, quia si jam nunc non est actu, tantum manet habitu, et non movet: igitur solum potest superesse quæstio, utrum id quod actu non consideratur, possit pro tunc esse indirecte voluntarium, seu in alio, quod nunc pro eodem sumimus. Dixi autem supra indirecte voluntarium solum habere locum in voluntario perfecto et rationali, quia intrinsece includit potestatem agendi et non agendi. Est ergo sermo de voluntario perfecto, et non voluntario illi opposito, et consequenter de consideratione, vel inconsideratione illis proportionata.

2. *Secunda suppositio.*—Secundo supponendum dupliciter actum, vel effectum posse denominari voluntarium: primo ab actu præterito, secundo ab actu præsentis, vel formali, vel interpretativo: inter quos duos modos est magna differentia, quod attinet ad res morales: nam quando actus, vel effectus denominatur voluntarius ex sola præcedenti voluntate, tunc sive hoc sufficiat ut denominetur actus bonus, vel malus moraliter, sive non (quod videtur ad quæstionem de nomine spectare): tamen certum est in re ipsa non habere aliam malitiam, neque aliud demeritum, quam fuerit in præcedenti voluntate, ab qua denominatur voluntarius. Exemplum est in actu facto tempore ebrietatis, qui est voluntarius tantum præce-

tum, omnes concedunt, ignorantiam indirecte tantum voluntariam minuere potius quam augere voluntarium, quia ipsamet est imperfecto modo voluntaria, et propterea facit ut actus non sit directe voluntarius, sed tantum indirecte. Item, quia minuit cognitionem, atque ita ex hac parte minuit voluntarium, et aliunde non auget, cum ipsa sit imperfecto modo volita. De ignorantia autem affectata auctores non conveniunt, nam D. Bonaventura in 2, d. 22, 2 p. dist., art. 1, quæst. 3. Almainus, tract. 1 Moral., cap. 4, censent minuere ob rationes factas, quia minuit cognitionem, et consequenter minuit contemptum et tollit saltem directum voluntarium. At vero D. Thomas 1, 2, quæst. 76, art. 4, quem sequitur Durandus in 2, dist. 22, quæst. 4, sentiunt non minuere, sed potius augere, vel magis proprie, esse signum magni voluntarii, quia hæc ignorantia est directe voluntaria: unde ex parte non minuit, et aliunde procedit ex vehementi affectu talis actionis, nam ideo vult aliquis ignorare, ut libentius operari, seu peccare possit.

25. Sed hæc res latius, tract. 5, disput. 4, est discutienda: nam mihi non est dubium quin hæc ignorantia possit procedere ex variis motivis et affectibus, et quod interdum possit minuere voluntarium respectu alicujus conditionis ignoratæ, et consequenter, quod possit minuere peccatum ex parte alicujus circumstantiæ, verbi gratia, contemptus, ut si quis nollet scire quid Ecclesia de aliqua re definiret, quia non vult ab Ecclesiæ definitione discedere, et alioqui vult libere sentire quamdiu sibi de Ecclesiæ definitione non constat: tunc si contingat in re dissentire a definitione Ecclesiæ, sine dubio est id cum minori voluntate, et absque pertinacia, et cum minori contemptu: si autem negligat scire definitionem Ecclesiæ, quia decrevit ita sentire, quidquid Ecclesia sentiat, nunc illa ignorantia nihil minuet, sed potius est signum magni affectus: semper tamen hæc ignorantia aliqua ex parte auget voluntarium, saltem ex parte illius actus, vel effectus quem homo ita amat, ut ob id velit ignorare. Utrum vero omnibus pensatis augeat, vel minuat culpam, prædicto loco tractandum est. Legatur Corduba, libro 2, de Ignorantia, quæstione decima tertia.

denti voluntate, quia tota malitia et demeritum consistit in voluntate: at vero actuale voluntarium per voluntatem præsentem continet distinctam malitiam, seu bonitatem. Hic ergo non agimus de *voluntario* per denominationem ab actu præterito: sic enim certissimum est, id quod nunc est actu inconsideratum, posse esse voluntarium ratione voluntatis, quæ præcessit, si illa sit causa inconsiderationis subsecutæ, et actus ab illa procedentis, ut in exemplo ebrii. Quærimus ergo de *actuali voluntario*, utrum possit durare per præsentem voluntatem stante actuali inconsideratione.

3. *Præcipua ratio dubitandi in hac questione.* — Ex qua tituli explicatione satis patet ratio dubitandi. Videtur enim fieri non posse, ut sit ita *voluntarium*, quod non est consideratum, quia nihil est actu volitum, nisi quod est actu cognitum: idem autem est esse actu cognitum, et esse actu consideratum. Dices hoc solum probare hujusmodi actum, vel objectum non consideratum non posse esse directe voluntarium, posse autem esse indirecte. Sed contra, quia sicut ad *directe voluntarium* necesse est, ut sit actu cognitum, ita ad *indirectum* necesse est, ut saltem possit et teneatur considerare, et non faciat: si autem aliquis actu non consideret aliquam rem, non est in potestate ejus actu considerare, nec potest hic et nunc actu teneri ad considerandum: ergo non est *indirecte voluntarium*. Probatur minor, quia neque homo potest se applicare ad considerandum, quod non considerabat, per solam potentiam intellectivam, quia illa non est potentia libera, unde non potest se determinare quoad exercitium, nisi vel ab objecto necessario excitetur, vel aliunde applicetur, sicut contingit in visu et aliis potentiis cognoscitivis: neque etiam est hoc in nostra potestate per voluntatem, quia voluntas non potest applicare intellectum ut consideret, nisi volendo ut consideret hanc vel illam rem: non potest autem voluntas hoc velle, nisi prius intellectus iudicet bonum esse considerare de illa re, quia non potest ferri, nisi in cognitum et iudicatum bonum: ergo talis voluntas supponit necessario aliquam considerationem illius rei, saltem quatenus potest esse objectum considerationis intellectus: ergo si omnino nulla sit consideratio talis rei, non potest actio esse voluntaria. Imo de illo iudicio, quo intellectus iudicat actu bonum esse considerare, ulterius inquirendum superest, utrum sit liberum, vel necessarium, nam si est liberum, oportet ut supponat voluntatem, et hæc voluntas supponit aliud iudi-

cium, de quo redibit eadem quæstio. Si vero necessarium, sequitur non posse esse in potestate hominis considerare de aliqua re, nisi vel casu, vel externa providentia prius necessario moveatur ad aliquam considerationem illius rei: ergo, hac seclusa, nullum erit *voluntarium*.

4. Unde potest aliter urgeri hæc difficultas, nam actualis inconsideratio semper non est voluntaria: semper ergo causat *non voluntarium*. Consequentia patet ex supra dictis de ignorantia: antecedens probatur, quia talis inconsideratio non potest esse directe voluntaria, propter argumentum factum, quia voluntarium directum requirit actum positivum voluntatis, hic supponit cognitionem et considerationem actualem objecti voliti: neque etiam esse potest indirecte voluntaria, quia hoc ipso quod homo non considerat, non est in potestate hominis applicare se ad considerandum: unde fit etiam ut non teneatur, quia obligatio supponit potestatem, et quia, ut homo hic et nunc obligetur actu, oportet ut hic et nunc actu consideret se ad hoc teneri, quia non obligatur nisi mediante ratione, et ideo si ratio veluti actualiter non imponat præceptum, seu applicet legem, non potest homo actu obligari; ergo si non considerat de obligatione ad considerandum, non potest teneri ad considerandum: si autem prius considerat de obligatione considerandi talem rem, jam non præcedit inconsideratio illius rei.

5. *Tertia ratio trimembris.* — Tandem confirmatur veluti inductione quadam, nam ob hanc causam quamvis aliquis operetur bonum, si tamen non consideravit bonitatem objecti, vel actionis, nullam bonitatem moralem habet in voluntate sua, quia inconsideratio fecit actum et bonum involuntarium, et quia objectum non dat bonitatem voluntati, nisi ut cognitum, ideo licet in se sit bonum, si existimatur malum, et ita terminat voluntatis actum, non dat illi bonitatem, sed malitiam: si ergo per inconsiderationem occultetur bonitas ejus, non dabit etiam bonitatem. Deinde eadem est ratio de malitia, vel de prohibitione inconsiderata: qua ratione qui omittit sacrum in die festo, ex actuali inadvertentia diei festi, non peccat: nec sacerdos omittens aliquam ex horis canonicis ex oblivione. Item hac ratione theologi omnes excusant a mortali peccato delectationem ex se turpem, in qua homo aliquantulum immoratur absque reflectione et advertentia turpitudinis ejus, et in hoc distinguunt delectationem morosam a non morosa,

scilicet non in mora temporis, sed inadvertentia, ut videre est apud theologos in 2, dist. 24, apud D. Thomam, Bonaventuram, Richardum, Albertum et alios, et Cajetanum et Summistas, verbo, *Delectatio morosa*, seu verbo, *Cogitatio*, et nos infra, in tract. 5, disput. 5, sect. 7, et tractatur late 1, 2, q. 7, a. 8.

6. Propter hæc videri potest probabile actualem inconsiderationem reddere actum non voluntarium quantum ad considerationem non consideratam, et consequenter non esse in voluntate propriam et formalem bonitatem, vel malitiam, nisi quamdiu homo aliquo modo actu considerat esse bonum, vel malum id quod operatur, et consequenter quod si homo cœpit aliquid operari cum tali consideratione, postea vero durat in actione externa divertens intellectum a tali consideratione, illa actio in principio dicatur moraliter voluntaria et bona, vel mala in actu, postea vero in continuatione solum denominetur talis ab actu præterito, qui fuit quamdiu duravit illa advertentia, non vero ab actuali, vel præsentis voluntate. Unde fit ut per illam continuationem, vel perseverantiam in tali actione, non crescat bonum, nec malitia, nec meritum, nec demeritum.

Præambulae assertiones duæ ad præcipuam resolutionem tituli.

7. *Oblivio naturalis, seu inconsideratio involuntaria dari potest.* — Ut explicemus veritatem, præmittendum est imprimis dari aliquam inconsiderationem actualem prorsus involuntariam, quæ dici solet naturalis oblivio, de qua recte procedunt, quæ hactenus dixi, et rationem hujus unico verbo attigit Cajetanus verbo *Inconsideratio*, quia non est in potestate hominis facere ut omnia, quæ habitu scit, aut memoria retinet, sibi actu offerantur: quando ergo objectum considerandum nullo modo offertur, neque in se formaliter, neque in aliquo alio, quod possit excitare cognitionem ejus, tunc vero oblivio est naturalis et involuntaria, ut evidenter probat principalis ratio in principio facta.

8. *Oblivio seu inconsideratio voluntaria dari potest.* — Supponendum secundo, æque certum esse dari aliquam inconsiderationem voluntariam. Hoc docuit expresse D. Thomas, in 1, 2, quæst. 6, art. 3, ad 3, et art. 7, dicens, sicut non velle et non agere, ita et non considerare esse voluntarium: et ideo sicut potest esse *voluntarium indirectum* sine actu voluntatis, ita sine actuali consideratione intellectus, et ideo

tam, citata quæst. 6, art. 8, quam quæst. 73, art. 7, ad 2, dicit, quamvis delectatio tollat aliquam actualem considerationem, nihilominus illam inconsiderationem esse voluntariam, quia est in potestate hominis vel impedire concupiscentiam, vel ea non obstante applicare intellectum ad considerandum. Idem recte demonstrat Scotus, in 2, dist. 42, quæst. 1, a. 1, et idem supponunt omnes theologi et summistæ tractantes de morali inconsideratione, et de peccato quod ab ea procedit, ut magis ex sequentibus constabit. Colligitur etiam ex Aristotele 2, de Anima, cap. 5, dicente posse hominem intelligere actu cum velit, et lib. 2, cap. 4, idem repetit, si intellectus sit in actu primo constitutus: atque idem sentit Augustinus 2, de Trinit., c. 3, et lib. 14, c. 27, et sæpe in eisdem libris eleganter tractans et inquirens quid debeat in intellectu præcedere ut possit voluntas illum ad considerandum applicare ut latius infra dicetur. Unde sumenda est ratio a priori hujus veritatis, scilicet, quia voluntas potest movere intellectum ad exercitium actus: et hac ratione non omnis actualis inconsideratio est naturalis et ab extrinseco, sed aliqua est ab intrinseco ex voluntate hominis: quod recte declaravit Gabriel, in 2, dist. 22, q. 2, a. 1; ergo eadem ratione inconsideratio intellectus poterit aliquando tribui voluntati tanquam propriae causæ positivæ, vel saltem privativæ, nam sicut affirmatio est causa affirmationis, ita privatio privationis: si ergo voluntas applicans est causa ut intellectus consideret, eadem voluntas non applicans erit causa, non ut consideret: ergo illa inconsideratio est a voluntate ut a causa per se in moralibus: ergo est voluntaria. Confirmatur, nam hac ratione aliqua inconsideratio est culpabilis et imprudens, ut expresse docuit D. Thomas, 1, 2, quæst. 138, art. 24 et 5, et Gabriel supra dicens rationem dormire, et non inquirere inquirenda, nec curare de agendis, aut non agendis, esse sæpe culpabile, et ideo etiam actum voluntatis esse malum, quia est præter regulam rationis, quæ vel actu inest, vel inesse deberet: nihil autem esse potest in intellectu culpabile, nisi quatenus est voluntarium a voluntate, quia *voluntarium* est de intrinseca ratione culpæ, ut sæpe dictum est. Tandem hac ratione orare sine attentione est malum et culpabile, quia ipsa distractio mentis potest esse voluntaria; nihil autem aliud est non attendere, quam non considerare: igitur aliquando, et sæpe carentia actualis considerationis potest esse voluntaria.

Responsio principalis ad titulum per duas assertiones.

9. Ex his duobus principiis colligo duas alias assertiones æque mihi certas. Prima est inconsiderationem involuntariam causare actum non voluntarium, quoad conditionem non consideratam. Itaque quantumvis actus sit malus, vel prohibitus, si malitia ejus omnino involuntarie non advertitur, excusat hominem ab illa, et sic de aliis. Ratio est supra tacta, quia sine cognitione actuali non potest esse actualis voluntas: ergo sine potestate considerandi non potest esse hic et nunc potestas volendi, sed quando inconsideratio est omnino involuntaria, deest potestas considerandi, quia supponimus esse involuntariam directe et indirecte: ergo etiam deest hic et nunc potestas proxima volendi: ergo tollitur *voluntarium directum* et *indirectum*, nam utrumque supponit intrinsece potestatem considerandi actualiter contra voluntatem. Et eadem ratione quando homo habet impeditum rationis usum, non est capax *voluntarii* pro tunc non ob defectum actus primi, ut sic, sed quia inde redditur impotens, ut hic et nunc faciat actum secundum, ergo etiamsi non sit læsum organum, nec desit habitus, aut actus primus, quacumque alia ratione homo hic et nunc sit impotens ad actum secundum: erit incapax *voluntarii*.

10. Dices primo, esse differentiam, quia prior impotentia, quæ oritur ex læsione organi, vel carentia actus primi, vel alio simili impedimento, est impotentia simpliciter, et ideo excusat, et reddit actum involuntarium: at vero hæc inconsideratio tantum actualis, solum inducit impotentiam ex suppositione eo modo quo res quando est, necesse est esse, quia illa inadvertentia non est necessaria nisi supposito quod sit. Respondetur simpliciter negando assumptum, nam sicut prior inconsideratio est necessaria ex suppositione alicujus impedimenti pertinentis ad actum primum, ita hæc inconsideratio, de qua agimus, oriri potest ex aliquo impedimento necessario, et antecedenti omnem voluntatem, pertinente ad aliquam conditionem, necessariam ea parte objecti ut homo exeat in actum secundum: ut, verbi

gratia, quod offeratur ei aliquod objectum excitans intellectum, et illo mediante voluntatem: unde necesse est advertere impotentiam actualiter considerandi interdum oriri ex causa et suppositione prorsus extrinseca, seu naturali, et tunc illa inconsideratio est involuntaria, et causat *involuntarium*, sive illa suppositio tollat actum primum, sive præcise impediatur actum secundum; nam est eadem ratio, ut probant argumenta facta: aliquando vero potest homo in sensu composito esse impotens ad considerandum, tamen ex suppositione libera. Et hoc potest esse adhuc duobus modis, primo quod illa suppositio jam præcessit, tamen hic et nunc jam non pendet ex voluntate, ut, verbi gratia, quia homo ita se voluntarie distraxit, seu applicavit ad studium, vel aliquid simile, ut jam in illo nullum principium actu maneat, quo possit se ad aliam cognitionem applicare, et tunc hæc inadvertentia etiam hic et nunc causat *involuntarium*, quia revera jam de præsentia non est voluntaria, sed solum per denominationem extrinsecam ab actu præterito. Alio tandem modo potest dici homo hic et nunc impotens ac considerandum ex suppositione voluntaria et libera pro eodem instanti, scilicet supposito quod non se applicuit ad considerandum, seu quod voluntarie fertur a concupiscentia, quæ illum distraxit a consideratione: et de hac impotentia recte procedit argumentum factum, sed non de illa loquimur, quia hæc non sufficit ut inconsideratio fit involuntaria, quandoquidem tota illius radix est voluntas.

11. Dices secundo recte fieri posse ut inconsideratio sit involuntaria, et tamen quod operari cum tali inconsideratione voluntarium sit: ergo inconsideratio involuntaria non semper facit opus involuntarium. Antecedens patet a simili de ignorantia, nam licet homo ignoret prohibitionem, potest suspendere illum actum prohibitum, et ideo operari cum tali ignorantia potest esse voluntarium, et interdum etiam culpabile. Respondetur, cum inconsideratio involuntaria dicitur causare *involuntarium*, intelligendum est de inconsideratione non solum materialiter (ut sic dicam), sed etiam formaliter, quatenus hic et nunc potest esse causa talis actus. Quod facilius in ignorantia declaratur, quia potest quis nunc involuntarie ignorare prohibitionem, atque etiam advertere suam ignorantiam, et tunc male faceret applicando se ad opus cum tali ignorantia, si posset commode suspendere actum, donec ignorantiam expelleret, vel face-

ret, quod in se est, ad illam expellendam. Unde quamvis tunc illa ignorantia sit involuntaria, tamen ut applicata ad opus non erit involuntaria, et hoc appello esse formaliter *involuntarium*: idem ergo est de inconsideratione, quamvis in illa vix posset accidere ut ipsa in se sit involuntaria, et non ut applicata ad opus, quia cum expellat, seu excludat actualem considerationem, excludit etiam illam reflexionem, quod sic operari cum tali inconsideratione non expediat, vel non liceat; imo videtur excludere potestatem habendi talem reflexionem, et ideo in consideratione hac videntur illa duo semper esse conjuncta.

12. Secunda assertio est, inconsiderationem actu voluntariam non reddere actum omnino non voluntarium quoad conditionem, seu circumstantiam non consideratam. Hæc est, ut existimo, communis sententia omnium doctorum, qui ex hoc principio affirmant hujusmodi inconsiderationem voluntariam non excusare hominem a culpa. Sic Aristoteles et D. Thomas, et alii interpretes in 3, Ethic., cap. 3, ubi inquit non invite operari eum, qui in singulari ignorat, quod confert: ubi ignorantiam in particulari vocat inconsiderationem actualem, quem etiam vocat ignorantiam electionis, et dicit non esse causam *involuntarii*, sed malitiæ. Idem 7, Ethic., cap. 3, dicit incontinentem habere quidem scientiam in universali, seu in habitu, non tamen in particulari, seu in actu, nec ob id excusari: et idem repetit, cap. 10, et sæpe alias. Ex quibus locis D. Thomas et alii theologii colligunt hujusmodi actualem inconsiderationem, non solum non excusare voluntatem, verum potius nunquam voluntatem peccare sine tali inconsideratione, vel errore, qui prior sit, ut patet in 1, 2, quæst. 76, art. 4, et 77, art. 2, et 78, art. 1, et 1 part., quæst. 63, art. 2 et 3. Præterea hoc maxime verum habet in peccatis ex ignorantia, et ex passione, de quibus omnes docent occultare aliquo modo malitiam objecti, et actualem considerationem ejus, ut patet in 1, 2, quæst. 78, art. 1, ad 1. Colligitur etiam hæc assertio ex eodem D. Thoma in eadem 1, 2, quæst. 20, art. 4, et quæst. 73, art. 8, ubi dicit effectum, qui per se sequitur ex aliqua causa, posse esse in illa voluntarium, etiamsi non sit prævisus, seu in se ac directe consideratus: eadem autem ratio est de quacumque alia conditione, seu circumstantia per se conjuncta cum objecto considerato, quamvis ipsa formaliter et in se considerata non sit. Eadem doctrina sumi potest ex Cajetano 2, 2, quæst. 88, art. 1, ubi

distinguit duplicem deliberationem mentis, seu rationis, formalem scilicet, et virtualement, et priorem ait fieri cum actuali consideratione objecti, et malitia ejus, seu prohibitionis, et aliarum circumstantiarum, quam considerationem interdum dicit esse perceptibilem, interdum vero imperceptibilem, quia nimium velocissime fit, et absque magna reflexione; posteriorem vero significat fieri sine hac actuali consideratione ex habitu, vel consuetudine, vel ex priori deliberatione jam facta. Idem aperte docet Gabriel, loco citato ex 2, distinct. 22.

13. Ratione probatur conclusio, quia si causa est voluntaria, ex hoc capite non erit effectus involuntarius, ut supra dictum est, ergo similiter si inconsideratio est voluntaria, non ob id erit actus involuntarius, quia talis inconsideratio est causa actionis, vel illi æquivalet. Secundo hac ratione, supra dictum est ignorantiam voluntariam non causare de se involuntarium: eadem autem ratio est de inconsideratione actuali, quia, ut jam dixi, ignorantia non refert ad *voluntarium*, vel *involuntarium* ratione habitualis scientiæ qua privat, sed proxime, et immediate ratione actualis considerationis, quam tollit, quia voluntas non movetur proxime et immediate ab habituali cognitione, sed ab actuali.

14. Probatur tandem conclusio ab inconvenienti, quia alias sequitur malitiam moralem actus non esse voluntarium, nisi quis actus consideret illum actum quatenus offensa Dei est: consequens autem est valde absurdum, alias nullus peccaret mortaliter, nisi is, qui dum peccat, actu cogitat illum actum offensam Dei esse gravem, quod pauci cogitant dum peccant, sed solum de sua voluptate, vindicta, utilitate, etc. Sequela vero patet, quia si hæc conditio actus non cogitetur, formaliter et in se erit actualiter inconsiderata: ergo vel erit involuntaria, et sic admittitur jam sequela illata, vel si non obstante ea inconsideratione actuali potest esse voluntaria, non alia ratione est, nisi quia ipsa inconsideratio voluntaria est, et ipsi homini imputatur, nam si esset involuntaria et inculpabilis, reliqua etiam, quæ consequuntur, essent involuntaria.

15. Secundo eodem modo sequitur neminem peccare venialiter, nisi qui actu considerat malitiam, et turpitudinem venialis peccati, eamque reperiri in actu particulari quem exercet. Sequela patet eodem fere discursu: consequens autem vix credi potest; alias certe multi homines mediocriter perfecti raro, aut